

ЩЕДРИЙ УЖИНОК

До ювілею Елли Григорівни Циганкової

Значимі ювілеї в житті будь-якої людини спонукають її і всіх оточуючих, насамперед колег, поглянути на пройдений нею шлях і на те, чого вона досягла на цьому шляху. Особливо це стосується людей, життя яких було присвячено нелегкій праці дослідника, науковому пошуку і примноженню знань в обраній науці.

Тож, поздоровивши Еллу Григорівну з визначною датою, поглянемо на її багаторічну діяльність.

Після здобуття вищої освіти в Харківському державному бібліотечному інституті, вона присвятила себе науковій праці, спочатку як бібліограф з питань мистецтва в Одеській науковій бібліотеці ім. М. Горького, а потім, з 1964 року працювала в різних установах системи АН України. У 1971 році захистила дисертацію на ступінь кандидата історичних наук, темою якої було “Історія формотворення машин”, тобто розглядалося питання історії технічної естетики – дизайну. 1977 року в Москві у видавництві “Наука” ви-

йшла її монографія “Біля джерел дизайну. (Машини і стилі)”.

Коли в Україні розгорнулася робота по дослідженню історії української науки, вона стала активним трудівником на цій ниві.

Перші праці Елли Григорівни з’являються у відомій серії “Очерки истории естествознания и техники” (після 1992 р. вони стали виходити українською). Це – роботи про відомих вчених – Й.О. Малиновського, С.П. Тимошенка, потім друкуються статті про енциклопедиста-цукровика М.П. Зуєва, коментар до судової справи всесвітньо відомого математика М.П. Кравчука, що став жертвою сталінського режиму. Значну увагу вона приділила науковій діяльності відомого правознавця Й.О. Малиновського (1868–1932), опублікувавши про нього ряд статей. Серед робіт кінця 80-х – початку 90-х рр. слід згадати статті про знищених советським режимом вчених-гуманітаріїв – автора праці “Чому ми хочемо самостійної України?” географа Степана Рудницького, одного з фундаторів Української академії наук літературознавця Сергія Єфремова.

Цілий ряд робіт, виконаних разом з іншими колегами, мали узагальнюючий характер і прокладали шлях до створення нефальшованої історії АН України в найтрагічніші для неї роки: кінець 20-х – початок 30-х рр. Автори, серед яких помітне місце займала Е.Г. Циганкова, опиралися у своїх роботах на архівні матеріали, які досі з відомих причин були виключені з наукового вжитку, зробили значний внесок у ліквідацію “білих плям” в історії української науки. Завдяки їхніх зусиллям відновлена справедливість щодо цілого ряду видатних українських вчених, яких тоталітарний режим хотів викреслити з історії науки. Як відомо, Президія НАН України на основі результатів їхніх досліджень прийняла рішення поновити членство цілого ряду академіків та членів-кореспондентів, незаконно виключених свого часу зі складу Академії.

Академік О. Прицак, який став директором створеного за його ініціативою в структурі Академії наук Інституту сходознавства, надавав великого значення вивченню минулого сходознавчої науки в Україні як одній з передумов відродження української орієнталістики

Цілком природно, що її, увагу привернула постать видатного сходознавця А.Ю. Кримського – неодмінного секретаря Академії в найтяжчі роки її існування: від виникнення до фактичного розгрому. Перші праці з’явилися в 1991–1993 рр. І досі наукового значення не

втратила публікація Л. Матвєєвою та Е. Циганковою вибраного листування А.Ю. Кримського (1997), яка є важливим джерелом для висвітлення біографії та творчості видатного українського сходознавця. Цю тему вона не залишає і пізніше, про що свідчить наукова стаття, присвячена акад. А. Кримському: надрукована в 2002 році у “Бібліотечному віснику” розвідка “Сходознавча колекція Агатангела Кримського у фондах Національної бібліотеки України ім. В. Вернадського”, а також опубліковані у “Східному світі” статті “А.Ю. Кримський і С.О. Єфремов. Співпраця у розбудові Української академії наук (1920–1928)” (2007) та фундаментальний нарис “Сходознавство в Українській академії наук. А.Ю. Кримський” (2008).

Не один рік Елла Григорівна присвятила вивченню малодослідженої ділянки історії гуманітарної науки – історії сходознавчих установ в Україні. З-під її пера з’явилися зроблені на високому професійному рівні, на основі детального вивчення наявних архівних матеріалів, праці: про гебраїстичну, візантологічну комісії, Комісію для дослідів з історії Близького Сходу, ВУНАС, історико-етнологічний відділ ВУНАС, УНДБС, а також про вивчення в Україні історії Стародавнього Сходу, зокрема в Київській духовній академії, тюркології, вивчення мови і культури ідиш. Цей вагомий і важливий добробок знайшов своє оформлення в монографії “Сходознавчі установи в Україні. Радянський період”, що побачила світ 2007 року. Успіхом увінчалася її копітка і виснажлива робота над створенням наукової біографії видатного українського мистецтвознавця-орієнталіста В.М. Зуммера (1885–1970) – ця побудована на архівних матеріалах розвідка про ще одного репресованого діяча української науки вийшла у 2005 році. Немало зусиль вона витратила, щоб відкрити нам ще одного орієнталіста – Б.І. Зданевича.

Значним внеском Елли Григорівни в історію українського сходознавства є її статті про ВУНАС, розвідка про вивчення Сходу в Київській духовній академії, а також широкий панорамний огляд “Шлях до відродження. (Сходознавство в Радянській Україні у післявоєнні роки)”, в якому розставлено віхи, які можуть бути цінним дороговказом для майбутніх дослідників.

Тож, як бачимо, її наполеглива праця принесла багатий урожай, щедрий ужинок.

Е.Г. Циганкова бере участь в академічному житті, зокрема щороку виступає з доповідями на “Сходознавчих читаннях А. Кримського”, приділяє увагу й сходознавчому семінару в інституті, активно друкується в інститутських та інших виданнях. Щиро ділиться своїм досвідом з молодими науковцями, підтримує всі корисні ініціативи. Наприклад, нині бере активну участь, не шкодуючи ні часу, ні сил, в реалізації загальноінститутського проекту – підготовці важливого довідника “Сходознавство в Україні в іменах”.

Бажаємо шановній Еллі Григорівні міцного здоров’я і подальших успіхів у праці на ниві української сходознавчої науки.

Ю.М. Кочубей